

УДК 378:373.2.011.3-051|008-029:7

DOI <https://doi.org/10.32782/2410-2075-2022-14.13>

ДО ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОГО ТА ОСОБИСТІСНОГО СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

ОНИЩУК ІРИНА АНАТОЛІЇВНА

доктор педагогічних наук, доцент, доцент кафедри теорії і методики дошкільної та початкової освіти
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка
ionuschyk@gmail.com
orcid.org/0000-0002-1521-0428

У дослідженні розроблено та обґрунтовано теоретичні й методичні засади розвитку культури самовираження майбутніх вихователів ЗДО у художній діяльності (єдність методологічного, теоретичного та методичного концептів). Забезпечено в організації художньої діяльності єдність системного, діяльнісного, особистісно орієнтованого, аксіологічного, культурологічного та компетентнісного підходів.

Виокремлено й обґрунтовано організаційно-педагогічні умови розвитку культури самовираження майбутніх вихователів ЗДО у художній діяльності: розвиток позитивної «Я-концепції», ціннісного самоставлення; збагачення наповнення позитивним змістом міжособистісної взаємодії у системі «викладач – студент – студент», стимулювання позитивної мотивації до самовираження у художній діяльності; моделювання змісту художньої освіти на засадах інтегрованого підходу, гармонійного поєднання індивідуальних та колективних форм її організації, застосування завдань відтворювального і творчого характеру; забезпечення у викладанні дисциплін професійної підготовки художньо-естетичної спрямованості балансу між творчо-продуктивною, ціннісно-сміською та духовною складовими; визначено форми, методи та прийоми ефективного розвитку культури самовираження майбутніх вихователів ЗДО у художній діяльності.

Розкрито структуру досліджуваного феномену; розроблено критерії, показники і типи культури самовираження майбутніх вихователів у художній діяльності: духовно орієнтований, особистісний, суб'єктивний, базовий, деструктивний; обґрунтовано, апробовано та впроваджено у педагогічну практику методику діагностики особливостей різних типів культурного самовираження майбутніх вихователів.

Ключові слова: майбутні вихователі закладів дошкільної освіти, культура самовираження, художня діяльність, професійна підготовка, система, організаційно-педагогічні умови.

Постановка проблеми. Культуру самовираження майбутнього фахівця як важливий феномен особистісного зростання все ще недостатньо досліджено у вітчизняній науці. Актуальність її вивчення засвідчено Конвенцією ЮНЕСКО про охорону й заохочення різноманітних форм культурного самовираження (2005). Самостійність як свідоме ставлення до життя, незалежність суджень, індивідуальну своєрідність життєдіяльності віднесено до найважливіших цінностей сучасної європейської культури. Інноваційний вектор вищої освіти осучаснює світогляд майбутніх педагогів, зокрема й майбутніх вихователів, систему їхніх ціннісних ставлень, сприяє особистісному способу буття, компетентній поведінці, формуванню високої культури, умінню самовиражатися в соціально прийнятний спосіб.

Сучасною наукою встановлено: особистість, яка прагне самореалізуватися, використовує усі можливості для самовираження, задоволення однієї з основних життєвих потреб – реалізувати й розвинути внутрішній потенціал, діяти по совісті, виявляти своє ставлення до світу в самопрезентації, індивідуалізації та особистісній самобутності. Важливо, щоб процес самовираження здійснювався в культуротворчих формах та характеризувався гуманною спрямованістю.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Результати аналізу психологічної і педагогічної літератури засвідчують, що вченими накопичено значний доробок із проблеми формування особистості в процесі її професійної педагогічної підготовки:

– обґрунтовано теоретико-методологічні засади виховання студентів у ЗВО

(В. Андрущенко, О. Киричук, В. Кремень, В. Луговий, О. Сухомлинська);

– сформульовано положення про особистість як систему, що розвивається (І. Бех, Т. Титаренко);

– розроблено концепцію суб'єктності як форми самодетермінації особистості (В. Татенко, С. Тищенко) та ідею про рефлексивні риси самосвідомості як ядро особистості (І. Кон, О. Кононко);

– доведено, що творчість є показником особистісного зростання (В. Моляко, Н. Ничкало, В. Рибалка, С. Сисоєва);

– визначено сутнісну характеристику феномену «культура» (І. Зязюн);

– встановлено закономірності генези самовираження на різних етапах онтогенезу та в різних видах діяльності (А. Аніщук, Л. Середюк);

– визначено вплив мистецтва і художньої діяльності на творче самовираження особистості (О. Комаровська, Л. Масол, Н. Миропольська, О. Отич, Г. Падалка, О. Рудницька, Г. Сотська, О. Шевнюк, Г. Шевченко).

Осучаснення підготовки майбутніх педагогів обґрунтована у працях О. Гомонюк, О. Лисенко, М. Марусинець, О. Овчарук, Л. Пуховської та ін.; актуальні проблеми професійної підготовки майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти представлені у працях Л. Артемової, А. Богуш, Г. Беленької, О. Брежневої, О. Будник, Н. Гавриш, Н. Гузій, І. Дичківської, Л. Зданевич, Г. Іванюк, І. Коновальчука, Н. Лисенко, О. Листопада, І. Луценко, В. Ляпунової, О. Олійник, М. Оліяр, О. Семенова, Т. Танько та ін.

Упродовж останніх десятиріч у галузі психології та педагогіки дослідники розглядають проблему самореалізації та самовираження в контексті самоутвердження вільної особистості, надання їй можливостей для реалізації, передусім у творчій діяльності. Актуальність проблеми посилюється й низкою виявлених суперечностей між: замовленням суспільства на підготовку фахівця нової формації й традиційною організацією освітнього процесу у ЗВО, його аморфним орієнтуванням на розвиток потреби та здатності здобувачів вищої

освіти до культурного самовираження; існуванням запиту на майбутнього вихователя як носія високої культури та зниженням рівня загальної культури сучасної студентської молоді.

Недостатня кількість фундаментальних досліджень і наявність соціального запиту на практичне розв'язання проблеми самореалізації особистості майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти, а також виявлені суперечності зумовили вибір теми дослідження.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних засад, розробці моделі оптимізації процесу розвитку культури самовираження майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у художній діяльності.

Виклад основного матеріалу. Зупинимося на концепції дослідження, в основі якої покладено фундаментальні філософсько-культурологічні, психологічні, педагогічні положення щодо:

– сучасної стратегії підготовки педагогічних кадрів, що передбачає перехід від культури корисності (прагматично адаптивної культури, погляду на освіту як невиробничу сферу послуг) до культури гідності (освіта кваліфікується як джерело соціальної компетентності особистості, визнає індивідуальну неповторність, обстоює право на вільний розвиток та самореалізацію);

– культури як комплексу кодів, що спрямовує майбутніх вихователів ЗДО на доцільну поведінку, зумовлюючи перманентний поступ духовного самовдосконалення; особистісної культури, що виявляється в самопрезентації (зовнішньому прояві внутрішньої сутності) та передбачає гармоніювання зовнішніх проявів із внутрішніми особливостями.

Провідною є ідея дослідження, згідно з якою розвиток культури самовираження майбутніх вихователів ЗДО є особистісним інтегралом, який виявляється в самоорганізованій діяльності – цілепокладанні, мотивації, способах дій, проміжних і кінцевих результатах та визначається системою пріоритетних життєвих, професійних і культурологічних цінностей.

Представлену концепцію забезпечує єдність методологічного, теоретичного й методичного концептів дослідження.

Методологічний концепт засвідчується реалізацією системного, діяльнісного, особистісно орієнтованого, аксіологічного, культурологічного та компетентнісного підходів, зокрема: системний – уможливив організацію художньої діяльності майбутніх вихователів ЗДО шляхом інтегрування різних її видів, забезпечивши взаємозв'язок та взаємовплив; сприяв комплексному впровадженню сучасних освітніх технологій; діяльнісний – актуалізував суб'єктну позицію майбутніх вихователів ЗДО, вправляв в уміннях свідомо визначати мету, планувати художню діяльність, обирати адекватні способи розв'язання проблем, врегульовувати і контролювати власні дії й поведінку, аналізувати та оцінювати їхні наслідки; особистісно орієнтований – сприяв такій організації процесу самовираження майбутнього вихователя, яка уможлилювала вияв самостійності, креативності, впевненості, своєрідності уподобань, здатності до рефлексії та прийняття адекватних рішень; аксіологічний – уможливив розвиток гуманістичної спрямованості, культури самовираження майбутніх вихователів закладу дошкільної освіти у художній діяльності; сприяв удосконаленню ціннісно-сислової позиції та вправлянню у здатності виявляти базові моральні якості, уміння толерантно вирішувати конфліктні ситуації; культурологічний – сприяв формуванню позитивного ставлення до самовираження як показника особистісного зростання; актуалізував значущість культури спілкування, етики взаємин, творчого діалогу, культурних зразків поведінки, толерантного ставлення до іншої точки зору, уміння орієнтуватися у широкому інформаційному просторі, відкритості до мінливості соціокультурних ситуацій; компетентнісний – сприяв формуванню професійної досвідченості шляхом удосконалення фахових знань і вмінь, розвитку професійно-особистісних якостей, прагнення та здатності реалізувати власний художньо-творчий потенціал.

Теоретичний концепт об'єктивує розробку: теоретичних засад дослідження в контексті розвитку культури самовираження майбутнього вихователя ЗДО у художній діяльності;

психолого-педагогічних та дефінітивно-сислових – основи для визначення сутності провідних понять; критеріїв, показників, рівнів сформованості структурних компонентів, типів особистісного та професійного самовираження, а також організаційно-педагогічних умов оптимізації освітнього процесу ЗВО загалом.

Методичний концепт репрезентує перевірку ефективності теоретично обґрунтованих наукових положень, розробленої системи, виокремлених критеріїв та показників, організаційно-педагогічних умов, навчально-методичної оптимізації процесу розвитку культури самовираження майбутніх вихователів ЗДО у художній діяльності.

Підґрунтям для дослідження слугувала сучасна стратегія підготовки фахівців, що передбачає перехід від культури корисності (прагматично адаптивної культури, погляду на освіту як невиробничу сферу послуг) до культури гідності (кваліфікації освіти як джерела соціальної компетентності особистості, визнання її індивідуальної неповторності, обстоювання права на вільний розвиток та самореалізацію).

Зазначимо, що науковцями актуалізовано тему філософії освіти, спрямованої на зміцнення зв'язків із загальною культурою особистості в контексті філософсько-світоглядної проблематики. Така освіта орієнтується на досягнення соціально та індивідуально детермінованої мети, натомість визначає низку механізмів забезпечення особистісного зростання майбутніх фахівців – інтеріоризацію, ідентифікацію, уособлення, рефлексію, смислоутворення, вибірковість, наслідування і незалежність.

Сучасні науковці наголошують, що освіта забезпечує розвиток особистості, якщо її засобами вирішуються завдання:

- гармонізації відносин особистості із довкіллям, формування її наукової картини світу, виховання гнучкого мислення, опанування наукової інформації і сучасної методології осмислення дійсності;
- збалансування всіх чинників різнобічного розвитку особистості (фізичного, інтелектуального, почуттєвого, вольового, морального);

- створення сприятливих умов для становлення соціальної компетентності, уміння орієнтуватися в соціумі, конструктивно на нього впливати;
- надання можливості діяти самостійно, здійснювати власний вибір, ухвалювати рішення, відповідати за їх наслідки;
- накопичення індивідуального досвіду функціонування в активному інформаційному просторі;
- стимулювання потреби постійного самовдосконалення;
- заохочення самобутньої, творчої та продуктивної самореалізації майбутнього фахівця – найвищої соціальної цінності.

В обґрунтуванні феномену культури самовираження майбутніх вихователів ЗДО підґрунтям слугували твердження вчених про нього як особистісний інтеграл із такими структурними компонентами, як мотиви, знання, уміння в поєднанні із професійно значущими особистісними якостями майбутнього педагога.

У контексті вищезазначеного актуалізовано необхідність упровадження у процес підготовки майбутніх вихователів ЗДО інтегрованого підходу задля забезпечення неподільності його структур, взаємопроникнення окремих освітніх галузей, цілісності освітнього процесу ЗВО загалом.

На думку фахівців, існує тісний зв'язок між освітою і культурою; привласнення набутих і створення нових культурних цінностей є творчим процесом, який відбувається в межах освітньої системи за принципом діалогу культур. Місія закладу вищої освіти покликана формувати відповідальне ставлення майбутніх вихователів ЗДО до збереження культурних цінностей, оновлення їх потенціалу відповідно до життєвих пріоритетів і соціальних реалій у контексті педагогічних технологій гуманістичної спрямованості.

До найважливіших функцій освіти віднесено: соціалізацію особи та забезпечення міжпоколінневої спадкоємності; долучення молоді до загальнолюдських цінностей, світових досягнень у галузі науки й техніки; індивідуальний розвиток, формування орієнтацій та моральних принципів особистості; станов-

лення і розвиток світоглядної позиції та племкання духовності.

Впровадження парадигми культури особистості в умовах глобалізації передбачає розвиток таких її підвалин, які впливають на неї, реалізуючись у комплексі соціально значущих якостей. В умовах культурної глобалізації такими чинниками є історичні, соціальні, економічні, політичні, етнонаціональні, етнокультурні. Створення на засадах вищої освіти духовного простору задля формування світоглядної позиції майбутніх вихователів, відповідальних за спосіб сприйняття майбутніми вихованцями життєвих реалій світу, набувають неабиякого значення. Його призначення вбачаємо в розвитку духовності особистості, що ґрунтується на діяльній векторі її буття.

Відповідно до зазначеного вище дослідники визначають «самовираження» як наукову категорію та наголошують, що самовираження віддзеркалює прагнення особистості реалізувати індивідуальний творчий потенціал, об'єктивувати свої здібності й виявляти їх у різних видах діяльності, зокрема й художній (І. Бех, А. Маслоу, А. Менегетті, К. Роджерс та ін.).

Самовираження кваліфікується як основа самоствердження та самореалізації. Як наслідок – ефективність його формування залежна від розвитку самосвідомості особистості – адекватного «Я-образу», ціннісних орієнтацій, здатності до саморегуляції поведінки. Таким чином, самовираження є процесом, способом буття, сприятливим для реалізації домагань, можливостей і ставлень особистості до різних видів діяльності.

Аналізуючи феномен «культура самовираження», фахівці здебільшого розглядають його в контексті системи «культура – особистість – суспільство». Відповідно поєднуються три аспекти проблеми: соціальний (вимоги культури, соціальні оцінки та межі), психологічний (внутрішні спонуки, ціннісні орієнтації, індивідуальні особливості) та педагогічний (створення сприятливих умов для розвитку в майбутніх вихователів ЗДО культури самовираження).

Культуру самовираження визначено кризь призму самоорганізованої діяльності. Само-

організацію освітньої діяльності трактуємо як процес, в якому суб'єкт її забезпечує та вдосконалює. Самоорганізація зумовлює автономність, незалежність, відкриває можливості для різностороннього особистісного самовираження та самореалізації; сприяє створенню очікуваного образу себе у професії, збагаченню новою інформацією про себе, довкілля, педагогічну діяльність. Таким чином, актуалізовано важливість індивідуальної культури майбутнього вихователя ЗДО, його особистісної культури.

Таким чином, «культуру самовираження майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у художній діяльності» кваліфіковано як інтегративну особистісну характеристику, суб'єктну активність, що виявляється у діях, незалежних від зовнішніх впливів; здатності організовувати, виконувати, змінювати, контролювати, регулювати та корегувати самостійну діяльність; презентувати здібності й досягнення; виявляти творчість; дотримуватись норм культури.

Концептуальним підґрунтям авторської моделі оптимізації процесу розвитку культури самовираження у майбутніх вихователів слугувало створення розвивального середовища, сприятливого для прояву досліджуваними індивідуальної культури, що базувалося на синтезі системного, діяльнісного, особистісно орієнтованого, аксіологічного, культурологічного та компетентнісного підходів. Вони були спрямовані на стимулювання конструктивного цілепокладання, посилення мотивації та рух до «акме», розвиток педагогічної рефлексії й креативності та професійному й особистісному становленню зокрема.

Висновки. Результати дослідження свідчать про досягнення його мети, розв'язання поставлених завдань, що дало підстави для таких висновків.

На основі результатів аналізу філософської, психологічної, педагогічної та культурологічної літератури й чинного законодавства у царині сучасної освіти обґрунтовано актуальність досліджуваної проблеми, розроблено її дефініційно-сміслові поняття. Встановлено, що розвиток культури самовираження майбутніх вихователів ЗДО є важливою складо-

вою їхньої професійної підготовки. Зафіксовано наявність прямої залежності між модернізацією освітнього простору України, формуванням у закладі вищої освіти особистісних і професійних якостей майбутніх вихователів та здатністю самовиражатися у соціально прийнятний спосіб. Спрогнозовано, що позитивні зміни у професійній підготовці майбутніх педагогів мають відбутися внаслідок упровадження системного, діяльнісного, особистісно орієнтованого, аксіологічного, культурологічного та компетентнісного підходів; гуманізації цілей і принципів навчального та виховного процесів; осучаснення освітніх технологій, урахування внутрішніх та зовнішніх детермінант особистісного зростання майбутніх вихователів ЗДО.

Недостатня розробленість порушеної проблеми актуалізувала необхідність її поглибленого вивчення, розкриття сутності провідних категорій та розробки адекватної предмету і завданням дослідження комплексної методики. «Культуру самовираження майбутніх вихователів ЗДО у художній діяльності» кваліфіковано як інтегративну особистісну характеристику, суб'єктну активність, що виявляється у діях, незалежних від зовнішніх впливів; здатність організовувати, виконувати, змінювати, контролювати, регулювати та корегувати самостійну діяльність, презентувати здібності й досягнення, виявляти творчість, дотримуватись норм культури.

Обґрунтовано концептуальні й теоретико-методичні підходи до проблеми розвитку культури самовираження майбутніх вихователів ЗДО. Досліджуване явище характеризується як особистісний інтеграл, який об'єктивується в самоорганізованій діяльності (цілепокладанні, мотивації, способах дій, проміжних та кінцевих продуктах художньої діяльності) й визначається системою пріоритетних життєвих, професійних і культурологічних цінностей. Культура самовираження майбутнього вихователя закладу дошкільної освіти виявляється в: особливостях (відмінних властивостях), способах (систематизованій сукупності дій, спрямованих на досягнення мети), результатах (проміжних і кінцевих), самоорганізованій діяльності.

Концепцію дослідження забезпечено єдністю методологічного, теоретичного та методичного аспектів.

Визначено критерії і показники розвитку культури самовираження майбутніх вихователів у художній діяльності: організаційно-конструктивний (базова якість: організованість), аксіологічний (базові якості: повага до інших та власна гідність), перетворювальний (базова якість: креативність), комунікативний (базова якість: комунікабельність). До кожного критерію визначено відповідні показники. Виокремлено структурні компоненти досліджуваного феномену: когнітивний (адекватність, глибина, складність, широта, систематизованість та аргументованість знань, усвідомлення специфіки професії та художньої діяльності, власних чеснот і вад, особливостей дітей дошкільного віку); емоційно-ціннісний (позитивне ставлення до професії, художньої діяльності, до себе як особистості та професіонала, до майбутніх вихованців); поведінковий (сформованість організаційних, аксіологічних, креативних і комунікативних умінь). Розроблено авторську типологію культури самовираження майбутніх вихователів у художній діяльності, що включає наявність п'яти типів: духовно орієнтованого, особистісного, суб'єктного, базового та деструктивного. Представники кожного типу різняться модальністю, повнотою представленості та стабільністю проявів базових особистісних якостей – організованості, поваги до інших, почуття власної гідності, креативності й комунікабельності.

Установлено, що лише 2,5% майбутніх вихователів ЕГ та 2,0% КГ віднесені до духовно орієнтованого типу культури самовираження; 10% студентів ЕГ та 12,5% КГ відповідають характеристикам особистісного типу; 27,5% досліджуваних ЕГ та 28,0% КГ належать до суб'єктного типу; 7,5% ЕГ і 7,0% КГ молоді віднесені до деструктивного типу. Найчисельнішим виявився склад базового типу – 52,5% ЕГ та 50,5% КГ досліджуваних.

Визначено внутрішні та зовнішні чинники впливу на культуру самовираження майбутніх вихователів у художній діяльності. До внутрішніх віднесено особливості розвитку

самосвідомості: уявлення про себе як особистість та фахівця, адекватна самооцінка, ціннісне самостварення. Зовнішніми чинниками виступили: зміст та види художньої діяльності, їхня інтеграція в освітньому процесі, форми організації самостійної художньої діяльності, надання студентам права на прояви творчості. Встановлено, що оптимізація процесу розвитку культури самовираження майбутніх вихователів ЗДО у художній діяльності передбачає їхнє обов'язкове врахування. Відсутність балансу між ними уповільнює особистісне та професійне зростання.

Обґрунтовано і представлено структурно-функціональну модель розвитку культури самовираження майбутніх вихователів ЗДО у художній діяльності. Визначено, теоретично обґрунтовано та практично зреалізовано такі організаційно-педагогічні умови оптимізації освітнього процесу: розвиток у майбутніх вихователів позитивної «Я-концепції» та ціннісного самостварення; збагачене наповнення позитивним змістом міжособистісної взаємодії у системі «викладач – студент – студент», стимулювання позитивної мотивації до самовираження у художній діяльності; змодельовано зміст художньої освіти на засадах інтегрованого підходу, гармонійного поєднання індивідуальних та колективних форм її організації, застосування завдань відтворювального і творчого характеру; забезпечено у викладанні дисциплін професійної підготовки художньо-естетичної спрямованості баланс творчо-продуктивної, ціннісно-сислової та духовної складових.

Схарактеризовано варіативний і комплексний підходи до низки методів: вправлення майбутніх вихователів у самоаналізі, самооцінці, самоконтролі та самопрезентації; використання щоденника самоспостережень; створення ситуацій успіху; організація тренінгів та ділових ігор; моделювання проблемних ситуацій; проведення групових дискусій; виконання досліджуваними творчих завдань; аналіз ними продуктів творчої діяльності; використання методу проєктів та методу незакінчених речень. Вони стали запорукою оптимізації процесу розвитку культури самовираження майбутніх вихователів ЗДО у художній діяльності. Комплексна

методика уможливила позитивний вплив на когнітивний, емоційно-ціннісний та поведінковий компоненти культури самовираження й особистісний феномен у цілому.

Доведено, що розвиток культури самовираження майбутніх вихователів ЗДО у художній діяльності згідно з розробленою та впровадженою в педагогічну практику авторською структурно-функціональною моделлю, характеризується позитивною динамікою: кількість студентів духовно орієнтованого типу в ЕГ збільшилася на 7,5%; особистісного типу – на 14,5%; суб'єктного типу – на 8%. Натомість кількість студентів ЕГ базового типу зменшилася на 22,5%, а деструктивного типу культури самовираження майбутніх вихователів ЗДО у художній діяльності не діагностовано. Найбільш значущі й переконливі якісно-кількісні зміни відбулися у культурі самовираження майбутніх вихователів експеримен-

тальної групи, віднесених до особистісного, суб'єктного та деструктивного типів культури самовираження у художній діяльності.

Порівняння показників контрольного та констатувального етапів дослідження свідчать про те, що структурно-функціональна модель оптимізації процесу розвитку культури самовираження майбутніх вихователів у художній діяльності значно ефективніша за традиційну, про що статистично свідчать показники когнітивного, емоційно-ціннісного та поведінкового компонентів.

Перспективними напрямками є вивчення впливу індивідуальної історії розвитку, вікових особливостей, етнічної приналежності та регіональних відмінностей на означений феномен; дослідження специфіки розвитку особистісної компетентності майбутніх вихователів як запоруки становлення їхньої культури самовираження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Онищук І. А. Теоретико-методичні засади розвитку культури самовираження майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти у художній діяльності : монографія. Львів : Камула, 2019. 390 с.
2. Problems of organization of professional and educational trajectory of future primary school teachers. Pedagogical and psychological sciences : development prospects in countries of Europe at the beginning of the third millennium : Collective monograph dr Małgorzata Korecka / Onishchuk Irina. Riga : Izdevniecība «Baltija Publishing», 2018. Vol. 1. 412 p.
3. Теоретичне обґрунтування проблеми розвитку у майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти культури самовираження. Неперервна освіта в соціокультурних вимірах : колективна монографія / С. В. Бикова, М. О. Васильєва-Халатникова, І. А. Онищук та ін. ; Н. Г. Ничкало (голова) ; за наук. ред. д.п.н. В. М. Слабка ; Мін-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2018. 284 с.

APPROACH TO THE PROBLEM OF PROFESSIONAL AND PERSONAL OF FUTURE EDUCATORS OF PRESCHOOL EDUCATION INSTITUTIONS

ONYSHCHUK IRYNA

Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor
at the Department of Theory and Methodology Pre-School and Elementary Education
Kremenets Taras Shevchenko Regional Academy of Humanities and Pedagogy

Introduction – the development of the culture of self-expression as an important part of professional and personal formation of PEI future educators.

Purpose. Substantiation of theoretical and methodical bases and design of optimization model for a process of the self-expression culture development for PEI future educators in artistic activity.

Methods:

– theoretical: scientific analysis of philosophical, psychological, pedagogical and art literature, as well as dissertational works on the problem of current research; comparison, systematization, generalization of theoretical material in order to determine the research approach to solving the problem under study; modeling of the content and structure of culture of self-expression of future educators of preschool education institutions;

– *empirical: diagnostic (conversations, questionnaires, interviewing, testing, performing creative tasks, modeling of pedagogical and problematic situations, methods of psychological and pedagogical diagnostics); observation (psychological and pedagogical observation, analysis of art products); pedagogical experiment for the implementation of pedagogical diagnostics and evaluation of the effectiveness of the optimized system for the process of development of self-expression culture of PEI future educators in artistic activity;*

– *statistical: methods of mathematical statistics (Pearson's chi-squared test) for processing the data of pedagogical experiment, analysis and likelihood verification of the obtained results, the effectiveness of the proposed system and the effectiveness of organizational and pedagogical conditions and methods.*

Results. *The study developed and substantiated theoretical and methodical bases of PEI future educators' self-expression development of culture in artistic activity (unity of methodological, theoretical and methodological concepts). The unity of systemic, active, personally oriented, axiological, cultural and competent approaches is provided in the organization of artistic activity. The organizational and pedagogical conditions for the development of the culture of self-expression of future preschool educational institutions educators in artistic activity are distinguished and substantiated: the development of a positive "I-concept", value self-attitude; enrichment of filling with positive content of interpersonal interaction in the system "teacher – student – student", stimulation of positive motivation for expression in artistic activity; modeling of the content of art education on the basis of an integrated approach, harmonious combination of individual and collective forms of its organization, application of tasks of reproducing and creative nature; ensuring in teaching disciplines of professional training of artistic and aesthetic orientation of the balance between creative, productive, value-semantic and spiritual components; the forms of methods and techniques of effective development of the culture of self-expression of PEI future educators in artistic activity are defined. The structure of the investigated phenomenon (cognitive, emotional and valuable, behavioral components) and the content of the process of preparation of future PEI educators for self-expression in artistic activity aimed at actualization of independence as part of professional activity and activation of personal culture are revealed. Criteria, indicators and types of culture of self-expression were worked out: spiritually oriented, personal, subjective, basic and destructive.*

Provisions on the culture of self-expression as a personal integral were further developed and concretized; the impact of integrating different types of art on the actualization of individual and personal potential; the importance of various forms of organization of artistic activity for the development of the culture of self-expression of future educators of preschool educational institutions.

The obtained results of the experimental research testify to the effectiveness of the developed author's concept and system of development of the culture of self-expression of future educators of PEI in artistic activity.

Originality. *The scientific novelty of the obtained results lies in determination the methodological, theoretical and methodological foundations of the development of self-expression culture of PEI future educators in artistic activity.*

Conclusion. *Based on the results of the analysis of philosophical, psychological, pedagogical and cultural literature and current legislation in the field of modern education, the relevance of the problem under study has been substantiated, as well as its definition and semantic concepts have been developed. It is established that the development of a self-expression culture of PEI future educators is an important part of their professional training. "The culture of self-expression of future PEI educators in artistic activity" is qualified as an integrative personal characteristic, subjective activity, which is manifested in actions independent of external influences; the ability to organize, perform, change, control, regulate and adjust independent activity, present abilities and achievements, identify creativity, adhere to cultural norms.*

Keywords: *future educators of preschool education institutions, culture of self-expression, artistic activity, professional training, system, organizational and pedagogical conditions.*

REFERENCES

1. Bykova, S. V., Vasyliieva-Khalatnykova, M. O. & Onyshchuk, I. A. (2018). Teoretychne obgruntuvannia problemy rozvytku u maibutnikh vykhovateliv zakladiv doshkilnoi osvity kultury samovyrazhennia [Theoretical justification of the problem of development of culture of self-expression in future preschool teachers]. In V. M. Slabka (Ed.), *Neperervna osvita v sotsiokulturnykh vymirakh: Kolektyvna monohrafiia*. Kyiv: Helvetica Publishing Group [in Ukrainian].
2. Onyshchuk, I. A. (2018). Problems of organization of professional and educational trajectory of future primary school teachers. In M. Korecka (Ed.). *Pedagogical and psychological sciences: Development prospects in countries of Europe at the beginning of the third millennium: Collective monograph*. Riga, Latvia: Publishing House «Baltija Publishing».
3. Onyshchuk, I. A. (2019). Teoretyko-metodychni zasady rozvytku kultury samovyrazhennia maibutnikh vykhovateliv zakladiv doshkilnoi osvity u khudozhnii diialnosti: Monohrafiia. [Theoretical and methodological principles of development of a culture of self-expression in future preschool teachers in artistic activities [Monograph]]. Lviv: Helvetica Publishing Group [in Ukrainian].